HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

29 iulie 2024*

„Trimitere preliminară – Societăți – Divizarea societăților comerciale pe acțiuni – A șasea directivă 82/891/CEE – Articolul 3 alineatul (3) litera (b) – Divizare prin constituirea de noi societăți comerciale – Noțiunea de «element de pasiv [care] nu este alocat în proiectul de divizare» – Răspundere solidară a acestor noi societăți comerciale pentru pasivul care rezultă din comportamente ale societății divizate, anterioare acestei divizări”

În cauza C-713/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia), prin decizia din 3 noiembrie 2022, primită de Curte la 21 noiembrie 2022, în procedura

LivaNova plc

împotriva

Ministero dell’Economia e delle Finanze,

Ministero dell’Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare,

Presidenza del Consiglio dei ministri,

cu participarea:

SNIA SpA, plasată în regim de administrare extraordinară,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul L. Bay Larsen, vicepreședinte, domnul A. Arabadjiev, doamna A. Prechal, domnii E. Regan, T. von Danwitz, Z. Csehi și doamna O. Spineanu-Matei, președinți de cameră, domnii M. Ilešič, J.-C. Bonichot, P. G. Xuereb (raportor), I. Jarukaitis, A. Kumin, doamna M. L. Arastey Sahún și domnul M. Gavalec, judecători,

avocat general: domnul P. Pikamäe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: italiana.

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru LivaNova plc, de A. Auricchio, B. Nascimbene, G. C. Rizza, R. Sacchi, C. Santoro, M. Siragusa, D. Vecchi și R. Zaccà, avvocati;

– pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Di Leo, P. Gentili și F. Vignoli, avvocati dello Stato;

– pentru guvernul elen, de V. Baroutas și K. Boskovits, în calitate de agenți;

– pentru guvernul austriac, de A. Posch, J. Schmoll și E. Samoilova, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de G. Braun, L. Malferrari și P. A. Messina, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891/CEE a Consiliului din 17 decembrie 1982 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din [T]ratat[ul CEE], privind divizarea societăților comerciale pe acțiuni (JO 1982, L 378, p. 47, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 50).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între LivaNova plc, pe de o parte, și ministero dell'Economia e delle Finanze (Ministerul Economiei și Finanțelor, Italia), ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare (Ministerul Mediului și Protecției Teritoriului și a Mării, Italia) (denumit în continuare „Ministerul Mediului") și Presidenza del Consiglio dei ministri (Președinția Consiliului de Miniștri, Italia), pe de altă parte, în legătură cu constatarea răspunderii solidare a LivaNova pentru datoriile care decurg din costurile de reabilitare și din daunelor aduse mediului cauzate de SNIA SpA, care rezultă din comportamente anterioare și ulterioare divizării acestei din urmă societăți, din care a provenit Sorin SpA, devenită LivaNova.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

A treia Directiva 78/855/CEE

3 A treia directivă 78/855/CEE a Consiliului din 9 octombrie 1978 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din [T]ratat[ul CEE], privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni (JO 1978, L 295, p. 36, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 42), a fost abrogată prin Directiva 2011/35/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni (JO 2011, L 110, p. 1), începând de la 1 iulie 2011.

4 Articolul 1 din A treia directivă 78/855, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevedea la alineatul (1):

„Măsurile de coordonare prevăzute prin prezenta directivă se aplică actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind următoarele forme de societate comercială:

[…]

– în Italia:

la società per azioni;

[…]”

A șasea directivă 82/891/CEE

5 A șasea directivă 82/891 a fost abrogată prin Directiva (UE) 2017/1132 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2017 privind anumite aspecte ale dreptului societăților comerciale (JO 2017, L 169, p. 46), începând de la 20 iulie 2017. Situația de fapt din litigiul principal este anterioară acestei din urmă date.

6 Al cincilea considerent al celei de A șasea directive 82/891 enunța:

„[…] protejarea intereselor asociaților și terților impune coordonarea legislațiilor statelor membre privind divizările societăților comerciale pe acțiuni, dacă statele membre permit astfel de operațiuni”.

7 Considerentele al optulea-al unsprezecelea ale acestei a șasea directive aveau următorul cuprins:

„[…] creditorii, inclusiv deținătorii de obligațiuni, precum și titularii altor drepturi asupra societăților implicate într-o divizare trebuie protejați astfel încât divizarea să nu le afecteze negativ interesele;

[…] publicitatea prevăzută de Directiva 68/151/CEE trebuie extinsă pentru a include divizările, astfel încât terții să fie informați corespunzător;

[…] garanțiile oferite asociaților și terților în legătură cu divizările trebuie extinse pentru a include anumite practici juridice care, în punctele esențiale, sunt similare cu divizările, astfel încât obligația de a asigura această protecție să nu poată fi eludată;

[…] pentru a asigura certitudinea juridică în raporturile dintre societățile implicate într-o divizare, între acestea și terți și între asociați, trebuie limitate cazurile de nulitate prin aceea de a se prevedea posibilitatea de a acoperi neregulile ori de câte ori este posibil și prin restrângerea termenului în care poate fi invocată nulitatea”.

8 Articolul 1 din A șasea directivă 82/891 prevedea:

„(1) Dacă statele membre permit societăților comerciale aflate sub incidența legislațiilor lor și menționate la articolul 1 alineatul (1) din [A treia directivă 78/855] să efectueze operațiunea de divizare prin absorbție conform definiției de la articolul 2 din prezenta directivă, ele supun operațiunile în cauză dispozițiilor capitolului I din prezenta directivă.

(2) Dacă statele membre permit societăților comerciale menționate la alineatul (1) să efectueze operațiuni de divizare prin constituirea unei noi societăți în înțelesul articolului 21, ele supun operațiunile în cauză dispozițiilor capitolului II din prezenta directivă.

[…]”

9 Articolele 2-20 din A șasea directivă 82/891 figurau în capitolul I din aceasta, intitulat „Divizarea prin absorbție”.

10 Articolul 2 alineatul (1) din această a șasea directivă prevedea:

„În înțelesul prezentei directive, «divizare prin absorbție» înseamnă operațiunea prin care, după dizolvarea fără intrare în lichidare, o societate comercială transferă mai multor societăți comerciale toate activele și pasivele sale în schimbul alocării către acționarii societății divizate de acțiuni la societățile care primesc contribuții ca urmare a divizării (denumite în continuare «societăți beneficiare») și, eventual, a unei plăți în numerar care nu poate depăși 10 % din valoarea nominală a acțiunilor alocate sau, în absența acesteia, din echivalentul lor contabil.”

11 Articolul 3 din a șasea directivă menționată prevedea:

„(1) Organismele administrative sau de conducere ale societăților comerciale implicate într-o divizare întocmesc în scris un proiect de divizare.

(2) Proiectul de divizare menționează cel puțin următoarele:

[…]

(h) descrierea și repartizarea cu precizie a activelor și pasivelor care urmează a fi transferate fiecăreia dintre societățile beneficiare;

(i) repartizarea către acționarii societății divizate de acțiuni la societățile beneficiare și criteriul pe baza căruia se face repartizarea.

(3) (a) Dacă un element de activ nu este alocat în proiectul de divizare și dacă interpretarea proiectului nu permite luarea unei decizii privind repartizarea sa, elementul de activ în cauză sau contravaloarea acestuia se repartizează între toate societățile beneficiare proporțional cu cota din activul net alocat societăților în cauză în conformitate cu proiectul de divizare.

(b) Dacă un element de pasiv nu este alocat în proiectul de divizare și dacă interpretarea proiectului nu permite luarea unei decizii privind repartizarea sa, fiecare dintre societățile beneficiare are o răspundere solidară pentru elementul de pasiv în cauză. Statele membre pot prevedea ca această răspundere solidară să fie limitată la activul net alocat fiecărei societăți.”

12 Articolul 12 din aceeași a șasea directivă avea următorul cuprins:

„(1) Legislațiile statelor membre trebuie să prevadă un sistem adecvat de protecție a intereselor creditorilor societăților implicate în divizare ale căror creanțe sunt anterioare datei publicării proiectului de divizare și nu sunt scadente la data publicării.

(2) În acest scop, legislațiile statelor membre prevăd cel puțin dreptul creditorilor în cauză de a obține garanții adecvate dacă această protecție este impusă de situația financiară a societății divizate și de cea a societății căreia îi va fi transferată obligația în conformitate cu proiectul de divizare și dacă creditorii în cauză nu dispun deja de astfel de garanții.

(3) Dacă un creditor al societății căreia îi este transferată obligația în conformitate cu proiectul de divizare nu a obținut satisfacție, societățile beneficiare sunt solidar răspunzătoare pentru obligația în cauză. Statele membre pot limita această răspundere la activul net alocat fiecăreia dintre societățile în cauză, cu excepția celei căreia i-a fost transferată obligația. Cu toate acestea, statele membre pot să nu aplice prezentul alineat dacă operațiunea de divizare este supusă monitorizării unei autorități judecătorești în conformitate cu articolul 23 și o majoritate din numărul creditorilor reprezentând trei pătrimi din valoarea creanțelor sau o majoritate din orice clasă de creditori ai societății divizate sunt de acord să renunțe la răspunderea solidară la o adunare convocată în temeiul articolului 23 alineatul (1) litera (c).

[…]”

13 Potrivit articolului 13 din A șasea directivă 82/891:

„Deținătorilor de titluri, altele decât acțiuni, care conferă drepturi speciale trebuie să li se acorde, în cadrul societăților beneficiare împotriva cărora pot fi invocate titlurile în cauză, în conformitate cu proiectul de divizare, drepturi cel puțin echivalente cu drepturile de care beneficiau în societatea divizată, cu excepția cazului în care modificarea drepturilor în cauză este aprobată de o adunare a deținătorilor de astfel de titluri, dacă legislația internă prevede o astfel de adunare, sau individual de către deținătorii de astfel de titluri sau a cazului în care deținătorii au dreptul de a obține răscumpărarea titlurilor lor.”

14 Articolul 17 alineatul (1) din această a șasea directivă prevedea:

„O divizare are următoarele efecte *ipso iure* și simultan:

(a) transferul, atât între societatea divizată și societățile beneficiare, cât și în ceea ce privește terții, a tuturor activelor și pasivelor societății divizate către societățile beneficiare; la efectuarea acestui transfer, activele și pasivele sunt divizate conform alocării prevăzute în proiectul de divizare sau la articolul 3 alineatul (3);

(b) acționarii societății divizate devin acționari ai uneia sau mai multora dintre societățile beneficiare în conformitate cu alocarea prevăzută în proiectul de divizare;

(c) societatea divizată își încetează existența.”

15 În capitolul II din a șasea directivă menționată, intitulat „Divizarea prin constituirea de noi societăți comerciale”, articolul 21 alineatul (1) din aceasta prevedea:

„În înțelesul prezentei directive, «divizare prin formarea de noi societăți comerciale» înseamnă operațiunea prin care, după ce este dizolvată fără a intra în lichidare, o societate comercială transferă către mai multe societăți nou-constituite toate activele și pasivele sale în schimbul alocării către acționarii societății divizate de acțiuni la societățile beneficiare și, eventual, al unei plăți în numerar de maximum 10 % din valoarea nominală a acțiunilor alocate sau, în absența acesteia, din echivalentul lor contabil.”

16 Potrivit articolului 22 alineatul (1) din aceeași a șasea directivă, care figurează de asemenea în capitolul II din aceasta:

„Articolele 3, 4, 5 și 7, articolul 8 alineatele (1) și (2) și articolele 9-19 din prezenta directivă se aplică, fără a aduce atingere articolelor 11 și 12 din Directiva 68/151/CEE, în cazul divizării prin constituirea de noi societăți. În acest scop, «societăți implicate într-o divizare» înseamnă societatea divizată, iar expresia «societate beneficiară de aporturile care rezultă din divizare» înseamnă fiecare dintre noile societăți comerciale."

17 Articolul 25 din A șasea directivă 82/891, care figurează în capitolul IV din aceasta, intitulat „Alte operațiuni asimilate divizărilor", prevedea:

„Dacă legislația unui stat membru permite una dintre operațiunile menționate la articolul 1, fără ca societatea divizată să înceteze să existe, se aplică capitolele I, II și III, cu excepția articolului 17 alineatul (1) litera (c)."

Dreptul italian

18 Articolul 2506 din Codice civile (Codul civil), intitulat „Forme de divizare", prevede:

„În cadrul divizării, o societate alocă întreg patrimoniul său mai multor societăți, preexistente sau nou-constituite, sau o parte din patrimoniul său, în acest din urmă caz, eventual, unei singure societăți, iar acțiunile sau părțile sociale corespunzătoare le alocă acționarilor sau asociaților săi.

[…]

Societatea divizată poate, în contextul divizării, fie să se dizolve fără lichidare, fie să își continue activitatea.

[…]"

19 Articolul 2506 bis din acest cod, intitulat „Proiectul de divizare", prevede:

„Organul administrativ al societăților implicate în divizare întocmește un proiect care trebuie să cuprindă datele indicate la articolul 2501 ter primul paragraf, precum și descrierea exactă a elementelor patrimoniului care trebuie repartizate între fiecare dintre societățile beneficiare și a eventualei plăți în numerar.

Dacă alocarea unui element de activ nu poate fi dedusă din proiect, acest element, în cazul în care întregul patrimoniu al societății divizate este repartizat, este distribuit între societățile beneficiare proporțional cu partea din patrimoniu net atribuită fiecăreia dintre acestea, astfel cum a fost evaluată în vederea stabilirii raportului de schimb; dacă repartizarea patrimoniului societății nu este decât parțială, acest element rămâne în patrimoniul societății divizate.

Pentru elementele de pasiv a căror alocare nu poate fi dedusă din proiect, societățile beneficiare, în primul caz, și societatea divizată și societățile beneficiare, în al doilea caz, au o răspundere solidară. Răspunderea solidară se limitează la valoarea reală a patrimoniului net alocat fiecărei societăți beneficiare.

Proiectul de divizare trebuie să indice criteriile de repartizare a acțiunilor sau a părților sociale ale societăților beneficiare. Atunci când proiectul de divizare prevede o atribuire a participațiilor către asociați care nu este proporțională cu participația lor inițială, acesta prevede, pentru asociații care nu

aprobă divizarea, dreptul acestora de a-și ceda participațiile pentru o contravaloare determinată, potrivit criteriilor prevăzute pentru retragere, și de a-i indica pe cei căror le revine obligația de le achiziționa.”

20 Articolul 2506 quater din codul menționat, intitulat „Efectele divizării”, prevede la ultimul paragraf:

„Fiecare societate răspunde solidar, în limitele activului net care i-a fost atribuit sau care i-a rămas, pentru datoriile societății divizate care nu au fost stinse de societatea în sarcina căreia au fost repartizate.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

21 La 13 mai 2003, SNIA a realizat o operațiune de divizare, în conformitate cu dreptul italian, cu efect de la 2 ianuarie 2004, prin care a transferat o parte din patrimoniul său, și anume toate participațiile pe care le deținea în sectorul biomedical, către o societate nou-constituită, Sorin.

22 Ministerul Mediului a introdus cereri de daune interese împotriva SNIA pentru daunele aduse mediului pe care aceasta din urmă le-ar fi cauzat în cadrul activităților sale în sectorul produselor chimice, desfășurate prin intermediul filialelor sale, Caffaro și Caffaro Chimica, în trei situri industriale situate în Brescia (Italia), în Torviscosa (Italia) și, respectiv, în Colleferro (Italia).

23 SNIA, care a fost plasată sub administrare extraordinară în anul 2010, a chemat în judecată societatea Sorin, precum și Ministerul Economiei și Finanțelor, Ministerul Mediului și Președinția Consiliului de Miniștri în fața Tribunale di Milano (Tribunalul din Milano, Italia), pentru ca societatea Sorin să fie obligată solidar, inclusiv față de aceste administrații publice, pentru toate datoriile care decurg din costurile de reabilitare și din daunele aduse mediului, pentru care răspunderea ar reveni, înainte de divizare, societății SNIA.

24 La rândul lor, administrațiile publice pârâte au solicitat angajarea răspunderii societății Sorin, solidar cu SNIA.

25 În anul 2015, societatea Sorin a devenit LivaNova.

26 La 1 aprilie 2016, Tribunale di Milano (Tribunalul din Milano) a respins toate cererile prezentate de administrațiile publice pârâte. Aceste administrații au declarat apel împotriva hotărârii tribunalului menționat.

27 Printr-o hotărâre nedefinitivă din 5 martie 2019, Corte d’appello di Milano (Curtea de Apel din Milano, Italia) a recunoscut existența unei legături de cauzalitate între activitățile desfășurate de SNIA și filialele sale, pe de o parte, și poluarea terenurilor în cauză, pe de altă parte. Aceasta a constatat apoi că, în calitate de proprietar al acestor terenuri și al instalațiilor corespunzătoare, de administrator direct și de societate-mamă a întreprinderilor care își desfășurau activitatea pe terenurile menționate, SNIA era răspunzătoare de o activitate intensă de exploatare a mediului care a continuat, în cele trei situri industriale în cauză, aproape un secol, cu consecințe extrem de grave în materie de poluare. Astfel cum reiese din hotărârea acestei instanțe, SNIA și-a admis răspunderea pentru aceste fapte.

28 Faptele care determină răspunderea SNIA erau din punct de vedere cronologic anterioare datei de 13 mai 2003, dată la care a fost realizată operațiunea de divizare în discuție în litigiul principal. Prin urmare, Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano) a recunoscut răspunderea solidară a LivaNova, limitată la activele transferate, în conformitate cu articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, pentru motivul că datoriile rezultate din costurile de reabilitare și din cele daunele aduse mediului constituiau elemente de pasiv ale SNIA, care erau cunoscute, dar a căror alocare nu putea fi dedusă din proiectul de divizare în cauză.

29 În plus, Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano) a dispus continuarea procedurii pentru a stabili, prin intermediul unei expertize, întinderea exactă a poluării în cele trei situri industriale în cauză, măsurile de reabilitare a mediului necesare și cuantumul exact al costurilor de reabilitare și al daunelor aduse mediului corespunzătoare.

30 Prin hotărârea definitivă din 12 noiembrie 2021, Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano), în temeiul articolului 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, a obligat LivaNova, în limita activelor transferate, să ramburseze costurile de reabilitare și pe cele aferente daunelor aduse mediului cauzate de activitățile filialelor SNIA în cele trei situri industriale în cauză, estimând suma totală la 453 587 327,48 euro.

31 LivaNova a declarat recurs împotriva acestei hotărâri definitive la Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia), care este instanța de trimitere.

32 Prin intermediul celui de al doilea motiv de recurs, a cărui examinare de către instanța de trimitere se află la originea întrebării preliminare adresate, LivaNova reproșează Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano) că nu a ținut seama de diferența dintre noțiunea de „elemente de pasiv", în sensul articolului 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, și cea de „datorii", în sensul articolului 2506 quater din Codul civil, care ar urmări să transpună articolul 12 alineatul (3) din A șasea directivă 82/891. Potrivit LivaNova, distincția dintre aceste noțiuni ar fi trebuit să determine instanța respectivă să nu includă în noțiunea de „datorii" decât pasivele a căror natură și existență erau certe și ale căror scadență și cuantum erau determinate, iar nu „fondurile" pentru riscuri și „angajamentele", având în vedere că acestea din urmă, care constituie „elemente de pasiv", ar fi fost relevante numai în scopurile aplicării articolului 2506 bis din Codul civil. LivaNova adaugă că instanța menționată i-a imputat în mod eronat daune cauzate de comportamente, prin acțiuni sau inacțiuni, ulterioare divizării în discuție în litigiul principal, cu încălcarea limitei temporale stabilite de legislație în ceea ce privește „elementele de pasiv" sau „datoriile" care existau deja la momentul divizării respective.

33 Pentru a se pronunța cu privire la acest motiv, instanța de trimitere consideră că ar trebui să se verifice compatibilitatea cu dreptul Uniunii a interpretării noțiunii de „elemente de pasiv a căror alocare nu poate fi dedusă din proiect[ul de divizare]", prevăzută la articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, efectuată de Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano).

34 Instanța de trimitere arată că această răspundere privește consecințele prejudiciabile ale unei „fapte ilicite continue", care se poate agrava în timp și care, prin însăși natura sa, se sustrage „liniilor de demarcație stricte care ar urma rezultatul unei operațiuni de drept al societăților". Aceasta precizează că, după divizarea în discuție în litigiul principal, nivelurile de poluare a siturilor industriale Torviscosa și Colleferro nu s-au accentuat, dar că nivelurile de poluare a sitului industrial din Brescia au crescut și că această creștere prezintă o legătură de cauzalitate cu comportamentul SNIA, anterior acestei divizări.

35 În lumina dreptului național, elementul determinant în speță ar fi că instanța de fond, Corte d'appello di Milano (Curtea de Apel din Milano), a constatat răspunderea SNIA ca urmare a anteriorității faptului generator al daunelor în cauză aduse mediului. Această anterioritate ar permite să se constate existența prealabilă a unei datorii în vederea angajării răspunderii solidare pentru „fapta ilicită continuă" corespunzătoare.

36 Instanța de trimitere adaugă că, în opinia sa, expresia „elemente de pasiv", prevăzută la articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, nu implică nicio caracteristică calitativă predeterminată. Prin urmare, aceste elemente ar putea consta în datorii și chiar în datorii independente de activele care sunt divizate. Această interpretare ar fi confirmată de obiectivul celei de A șasea directive 82/891, care este protecția creditorilor, astfel cum ar reieși din Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I. (C-394/18, EU:C:2020:56, punctele 44 și 51).

37 Instanța de trimitere consideră că este totuși necesar să adreseze Curții o întrebare preliminară, întrucât interpretarea noțiunii de „elemente de pasiv a căror alocare nu poate fi dedusă din proiectul [de divizare]", care figurează la articolul 2506 bis din Codul civil, trebuie să fie compatibilă cu cea a noțiunii corespunzătoare de „element de pasiv [care] nu a este alocat în proiectul de divizare", prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891.

38 În acest context, Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 [alineatul (3) litera (b)] din [A șasea directivă 82/891], aplicabil, în temeiul articolului 22 din aceasta, și în cazul divizării prin constituirea de noi societăți – în măsura în care prevede că (a) «[d]acă un element de pasiv nu este alocat în proiectul de divizare și dacă interpretarea proiectului nu permite luarea unei decizii privind repartizarea sa, fiecare dintre societățile beneficiare are o răspundere solidară pentru elementul de pasiv în cauză» și că (b) «[s]tatele membre pot prevedea ca această răspundere solidară să fie limitată la activul net alocat fiecărei societăți» –, se opune interpretării unei norme de drept intern precum articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil în sensul că răspunderea solidară a societății beneficiare privește, ca «elemente de pasiv» nealocate prin proiect, pe lângă pasivele care erau deja determinate, și (i) pe cele care reprezintă consecințele prejudiciabile, produse după divizare, ale unor comportamente (acțiuni sau inacțiuni) care au avut loc înainte de divizarea în cauză sau (ii) ale unor comportamente ulterioare care constituie o desfășurare a acestora, având caracter de faptă ilicită continuă, prin care au fost aduse daune mediului și ale căror efecte nu pot fi încă determinate în totalitate la momentul divizării?"

Cu privire la competența Curții

39 În temeiul articolului 21 din A șasea directivă 82/891, este considerată divizare prin constituirea de noi societăți comerciale operațiunea prin care, după ce este dizolvată fără a intra în lichidare, o societate comercială transferă către mai multe societăți nou-constituite toate activele și pasivele sale. SNIA nu a transferat însă ansamblul patrimoniului său mai multor societăți, ci numai o parte din patrimoniul său unei societăți nou-constituite, Sorin, devenită LivaNova.

40 În consecință, operațiunea de divizare în discuție în litigiul principal nu intră în mod direct în domeniul de aplicare al celei de A șasea directive 82/891.

41 Potrivit articolului 267 TFUE, Curtea este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la interpretarea tratatelor, precum și a actelor adoptate de instituțiile Uniunii Europene. În cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin acest articol, numai instanța națională are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile fiecărei cauze, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, dacă întrebările adresate de instanțele naționale privesc interpretarea unei prevederi de drept al Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 44, precum și jurisprudența citată).

42 În temeiul acestei jurisprudențe, Curtea s-a declarat, în mai multe rânduri, competentă să statueze asupra cererilor de decizie preliminară referitoare la dispoziții de drept al Uniunii în cazuri în care situația de fapt din cauza principală se situa în afara domeniului de aplicare directă al dreptului Uniunii, dar în care aplicabilitatea dispozițiilor acestui drept fusese determinată de dreptul național ca urmare a trimiterii realizate de acesta din urmă la conținutul acelor dispoziții. În aceste cazuri, deși faptele din litigiul principal nu intrau în mod direct în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, aplicabilitatea dispozițiilor acestui drept a fost determinată de legislația națională, care s-a conformat, în soluționarea unor situații pur interne, soluțiilor reținute de dreptul Uniunii (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 45 și jurisprudența citată).

43 Astfel, atunci când o legislație națională se conformează, în soluționarea unor situații pur interne, soluțiilor reținute de dreptul Uniunii, pentru a evita, de exemplu, apariția unor discriminări împotriva resortisanților naționali sau a unor eventuale denaturări ale concurenței ori pentru a asigura o procedură unică în situații comparabile, există un interes cert al Uniunii ca, pentru evitarea unor viitoare divergențe de interpretare, dispozițiile sau noțiunile preluate din dreptul Uniunii să primească o interpretare uniformă, indiferent care ar fi condițiile în care acestea urmează să fie aplicate. Așadar, o interpretare de către Curte a dispozițiilor dreptului Uniunii în situații pur interne se justifică pentru motivul că aplicabilitatea acestora a fost determinată de dreptul național în mod direct și necondiționat pentru a asigura un tratament identic situațiilor interne și situațiilor reglementate de dreptul Uniunii (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 46 și jurisprudența citată).

44 Atunci când Curtea este sesizată de o instanță națională în contextul unei situații care nu intră direct în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, aceasta nu poate, fără o altă precizare din partea instanței de trimitere în afara faptului că reglementarea națională în discuție în litigiul principal este aplicabilă fără deosebire situațiilor reglementate de dispozițiile de drept al Uniunii în cauză și situațiilor pur interne, să considere că cererea de interpretare preliminară privind dispozițiile acestui drept îi este necesară pentru soluționarea litigiului pendinte în fața sa (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 47 și jurisprudența citată).

45 Elementele concrete care permit să se stabilească faptul că aplicabilitatea dispozițiilor dreptului Uniunii a fost determinată de dreptul național în mod direct și necondiționat, pentru a asigura un tratament identic situațiilor interne și situațiilor reglementate de dreptul Uniunii, trebuie să reiasă din decizia de trimitere (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 48 și jurisprudența citată).

46 În acest scop, revine instanței de trimitere sarcina să indice, în conformitate cu articolul 94 din Regulamentul de procedură, motivul pentru care, în pofida caracterului său pur intern, litigiul pendinte în fața acesteia prezintă un element de legătură cu dispozițiile dreptului Uniunii care face ca interpretarea preliminară solicitată să fie necesară pentru soluționarea respectivului litigiu. Aceste cerințe se reflectă, pe de altă parte, în Recomandările Curții de Justiție a Uniunii Europene în atenția instanțelor naționale, referitoare la efectuarea trimiterilor preliminare (JO 2019, C 380, p. 1) (Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctul 49 și jurisprudența citată).

47 În speță, instanța de trimitere, singura competentă să interpreteze dreptul național în cadrul sistemului de cooperare judiciară stabilit la articolul 267 TFUE, a precizat că articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil, a cărui aplicare constituie obiectul litigiului principal, transpune, în dreptul național, articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891.

48 În decizia de trimitere, instanța de trimitere evidențiază de asemenea echivalența, în esență, a modului de redactare a acestor două dispoziții.

49 Prin transpunerea celei de A șasea directive 82/891 în acest mod, legiuitorul italian a decis, așadar, să aplice articolul 3 alineatul (3) litera (b) din a șasea directivă în mod direct și necondiționat și operațiunilor prin care o societate pe acțiuni alocă numai o parte din patrimoniul său unei alte societăți.

50 În aceste condiții, trebuie să se considere că Curtea este competentă să răspundă la întrebarea adresată de instanța de trimitere.

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

51 Guvernul austriac are îndoieli cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară pentru motivul că elementele de fapt și de drept necesare pentru ca Curtea să răspundă în mod util la întrebarea care îi este adresată nu ar reieși în mod univoc din decizia de trimitere. Astfel, instanța de trimitere nici nu ar fi prezentat în mod clar faptele, nici nu ar fi reprodus cadrul juridic național relevant, în special articolul 2506 bis din Codul civil. Aceasta nu ar preciza nici motivele pentru care consideră că este necesară o interpretare a celei de A șasea directive 82/891.

52 Potrivit unei jurisprudențe constante, procedura instituită la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra cărora urmează să se pronunțe (Hotărârea din 27 aprilie 2023, Castorama Polska și Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, punctul 25, precum și jurisprudența citată).

53 Trebuie amintit în această privință că, în cadrul acestei proceduri, numai instanța națională sesizată cu soluționarea litigiului principal și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile fiecărei cauze, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe. Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de pertinență. Respingerea de către Curte a unei cereri formulate de o instanță națională este astfel posibilă numai dacă este evident că interpretarea solicitată a

dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal sau atunci când problema este de natură ipotetică sau Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 27 aprilie 2023, Castorama Polska și Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, punctul 26, precum și jurisprudența citată).

54 Rezultă de asemenea dintr-o jurisprudență constantă, care este reflectată în prezent la articolul 94 din Regulamentul de procedură, că necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă instanței naționale impune definirea de către aceasta din urmă a cadrului factual și normativ în care se încadrează întrebările adresate sau cel puțin explicarea ipotezelor de fapt pe care se întemeiază aceste întrebări. În plus, decizia de trimitere trebuie să indice motivele exacte care au determinat instanța națională să ridice problema interpretării dreptului Uniunii și să considere necesar să adreseze Curții o întrebare preliminară (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 aprilie 2023, Castorama Polska și Knor, C-628/21, EU:C:2023:342, punctul 27, precum și jurisprudența citată).

55 În speță, contrar celor susținute de guvernul austriac, cererea de decizie preliminară cuprinde o expunere a obiectului litigiului principal și a faptelor relevante, precum și conținutul dispozițiilor naționale relevante, printre care cel al articolului 2506 bis din Codul civil.

56 În plus, decizia de trimitere indică motivele exacte care au determinat instanța de trimitere să ridice problema interpretării articolului 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891 și să considere necesar să adreseze Curții o întrebare preliminară în această privință. Astfel, din această decizie reiese că instanța de trimitere consideră necesar să adreseze Curții o întrebare preliminară pentru motivul că noțiunea de „elemente de pasiv a căror alocare nu poate fi dedusă din proiect”, care figurează la articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil și care trebuie interpretată pentru a se stabili dacă LivaNova poate fi considerată ca având o răspundere solidară pentru costurile de reabilitare și pentru daunele aduse mediului cauzate de SNIA, trebuie interpretată în același mod ca noțiunea corespunzătoare de „element de pasiv [care] nu este alocat în proiectul de divizare”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891, pe care o transpune articolul 2506 bis al treilea paragraf din Codul civil.

57 Prin urmare, cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebarea preliminară

58 Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891 trebuie interpretat în sensul că regula răspunderii solidare a societăților beneficiare prevăzută în această dispoziție se aplică nu numai elementelor de pasiv de natură determinată nealocate într-un proiect de divizare, ci și celor de natură nedeterminată, cum ar fi costurile de reabilitare și cele aferente daunelor aduse mediului care au fost constatate, evaluate sau consolidate după divizarea în cauză, care rezultă din comportamente ale societății divizate, anterioare operațiunii de divizare, sau din comportamente ulterioare acestei operațiuni, care reprezintă ele însele dezvoltarea unor comportamente anterioare ale acestei societăți divizate.

59 Reiese din articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din această a șasea directivă, care este aplicabil unei divizări prin constituirea de noi societăți comerciale în temeiul articolului 22 alineatul (1) din directiva menționată, că, în cazul în care un element al pasivelor nu este alocat în

proiectul de divizare în cauză, iar interpretarea proiectului nu permite să se decidă repartizarea sa, fiecare dintre societățile beneficiare are o răspundere solidară. Din a doua teză a articolului 3 alineatul (3) litera (b) din aceeași a șasea directivă reiese că statele membre pot prevedea ca această răspundere solidară să fie limitată la activul net alocat fiecărei societăți beneficiare.

60 Noțiunea de „element de pasiv”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, nu este definită de această a șasea directivă. În plus, dispoziția amintită nu cuprinde nicio trimitere la dreptul statelor membre în ceea ce privește o atare definiție.

61 Potrivit unei jurisprudențe constante, termenii unei dispoziții a dreptului Uniunii care nu conține nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită conform sensului lor obișnuit în limbajul curent, ținând seama de contextul în care sunt utilizați și de obiectivele urmărite de reglementarea din care fac parte (Hotărârea din 7 septembrie 2023, KRI, C-323/22, EU:C:2023:641, punctul 46 și jurisprudența citată).

62 În primul rând, în sensul său obișnuit, termenul „pasiv” desemnează ansamblul datoriilor care revin unei persoane juridice sau fizice. Astfel, noțiunea de „element de pasiv”, care figurează la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, urmărește, în sens larg, să acopere orice datorie a societății divizate, indiferent dacă este certă sau incertă, determinată sau nedeterminată și indiferent de originea și de natura acesteia.

63 În al doilea rând, în ceea ce privește contextul articolului 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, trebuie arătat că, în temeiul articolului 3 alineatul (2) litera (h) din această a șasea directivă, un proiect de divizare trebuie să menționeze printre altele descrierea și repartizarea cu precizie a activelor și pasivelor care urmează a fi transferate fiecăreia dintre societățile beneficiare.

64 Rezultă că noțiunea de „elemente de pasiv”, în sensul articolului 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, impune ca datoriile în cauză să fie stabilite în principiu. Astfel, din moment ce un proiect de divizare trebuie să menționeze descrierea și repartizarea cu precizie a activelor și pasivelor care urmează a fi transferate, aceste elemente trebuie să fi luat naștere anterior divizării respective. În cazul costurilor de reabilitare și al daunelor aduse mediului, această cerință presupune, așadar, ca încălcarea sau faptul generator al acestor daune să fi survenit anterior divizării, iar nu ca, la acea dată, daunele respective să fi fost constatate, evaluate sau chiar să fi fost consolidate.

65 În al treilea rând, în ceea ce privește obiectivele celei de A șasea directive 82/891, trebuie amintit că al cincilea considerent al acestei a șasea directive menționează, printre aceste obiective, protejarea intereselor asociaților și ale terților. În plus, din al optulea considerent al celei de a șasea directive menționate reiese că aceasta vizează de asemenea protecția creditorilor și a titularilor altor drepturi și se precizează că aceștia trebuie protejați pentru ca divizarea în cauză să nu le afecteze negativ interesele. În sfârșit, din al unsprezecelea considerent al aceleiași a șasea directive rezultă că aceasta urmărește să asigure securitatea juridică atât în raporturile dintre societățile implicate în această divizare, cât și între acestea și terți, precum și între acționarii societăților comerciale respective.

66 Or, noțiunea de „terț” utilizată în special în al cincilea și în al unsprezecelea considerent ale celei de A șasea directive 82/891 este mai largă decât aceea utilizată în al optulea considerent al acestei a șasea directive de „creditori[…], inclusiv deținători[…] de obligațiuni, precum și titularii altor drepturi asupra societăților implicate într-o divizare”, acești creditori și acești titulari de alte drepturi făcând obiectul anumitor măsuri de protecție specifice prevăzute în special la articolele 12 și 13 din a șasea directivă menționată (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 martie 2015, Modelo Continente Hipermercados, C-343/13, EU:C:2015:146, punctul 31).

67 Trebuie, așadar, să se considere că se numără printre terți, ale căror interese urmărește să le protejeze A șasea directivă 82/891, persoanele care la data divizării respective nu pot fi calificate încă drept creditori sau titulari de alte drepturi, dar care pot fi calificate astfel ulterior acestei divizări ca urmare a situațiilor născute înainte de aceasta, cum ar fi săvârșirea de încălcări ale dreptului mediului care sunt constatate printr-o decizie abia ulterior divizării respective (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 martie 2015, Modelo Continente Hipermercados, C-343/13, EU:C:2015:146, punctul 32).

68 Această interpretare a noțiunii de „terț”, în sensul celei de A șasea directive 82/891, o susține pe cea a noțiunii de „elemente de pasiv”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din această a șasea directivă, în sensul că include și pasivele de natură nedeterminată, cum ar fi costurile de reabilitare și cele aferente daunelor aduse mediului care au fost constatate, evaluate sau consolidate după divizarea în cauză, dar care rezultă din comportamente anterioare acestei divizări.

69 Dacă nu s-ar reține o astfel de interpretare a noțiunii de „element[e] de pasiv”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, o divizare ar putea constitui un mijloc pentru ca o întreprindere să evite consecințele încălcărilor pe care le-ar fi săvârșit, în detrimentul statului membru în cauză sau al altor persoane interesate eventuale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 martie 2015, Modelo Continente Hipermercados, C-343/13, EU:C:2015:146, punctul 33). Astfel, în acest scop, ar fi suficient ca întreprinderea respectivă să efectueze o operațiune de divizare înainte de evaluarea costurilor de reabilitare și a celor aferente daunelor aduse mediului care rezultă din comportamente anterioare acestei divizări. Or, reiese de asemenea din considerentele menționate la punctul 65 din prezenta hotărâre că A șasea directivă 82/891 urmărește tocmai să evite ca o întreprindere să eludeze obligațiile sale față de persoanele interesate, cum ar fi asociații, acționarii sau creditorii săi ori chiar terții afectați de divizarea unei societăți pe acțiuni aflate sub controlul acesteia.

70 Pe de altă parte, trebuie precizat că această interpretare nu conferă terților o protecție excesivă în detrimentul societăților nou-constituite, având în vedere că a doua teză a articolului 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891 permite statelor membre să limiteze răspunderea solidară a acestora din urmă la valoarea activului care le-a fost alocat în proiectul de divizare în cauză.

71 De altfel, trebuie să se observe că această interpretare a noțiunii de „element[e] de pasiv”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, este conformă cu articolul 11 TFUE, din moment ce urmărește să evite ca întreprinderea care se află la originea activității poluante să poată eluda obligațiile față de persoanele interesate ca urmare a divizării unei societăți pe acțiuni aflate sub controlul său.

72 Din ceea ce precedă rezultă că noțiunea de „element[e] de pasiv”, prevăzută la articolul 3 alineatul (3) litera (b) prima teză din A șasea directivă 82/891, include nu numai pasivele de natură determinată, ci și pe cele de natură nedeterminată, cum ar fi costurile de reabilitare și cele aferente daunelor aduse mediului care au fost constatate, evaluate sau consolidate după divizarea în cauză, care rezultă din comportamente anterioare acestei divizări.

73 În schimb, în ceea ce privește comportamentele ulterioare operațiunii de divizare care reprezintă dezvoltarea unor comportamente ale societății divizate, anterioare acestei operațiuni, din cuprinsul punctului 64 din prezenta hotărâre rezultă că noțiunea de „element de pasiv”, în sensul articolului 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891, nu acoperă decât costurile de reabilitare și pe cele aferente daunelor aduse mediului care rezultă din comportamentul societății divizate, deja produse la data acestei divizări.

74 A șasea directivă 82/891 nu prevede decât un sistem minim de protecție a intereselor terților, menționați la punctul 67 din prezenta hotărâre, pentru elementele de pasiv care rezultă din comportamente anterioare divizării respective (a se vedea prin analogie Hotărârea din 30 ianuarie 2020, I.G.I., C-394/18, EU:C:2020:56, punctele 67 și 74). Chestiunea dacă unele comportamente ulterioare acestei divizări, dar care reprezintă dezvoltarea unor comportamente anterioare ale societății divizate, pot fi imputate acestei societăți, cu consecința că obligația de reparare a daunelor astfel cauzate, ca elemente de pasiv, va fi transferată societăților beneficiare potrivit modalităților definite de A șasea directivă 82/891, trebuie stabilită, așadar, în temeiul dreptului național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 iulie 2017, Túrkevei Tejtermelő Kft., C-129/16, EU:C:2017:547, punctul 45 și jurisprudența citată).

75 Rezultă din tot ceea ce precedă că trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891 trebuie interpretat în sensul că regula răspunderii solidare a societăților beneficiare prevăzută în această dispoziție se aplică nu numai elementelor de pasiv de natură determinată care nu sunt alocate într-un proiect de divizare, ci și celor de natură nedeterminată, cum ar fi costurile de reabilitare și cele aferente daunelor aduse mediului care au fost constatate, evaluate sau consolidate după divizarea în cauză, în măsura în care rezultă din comportamente ale societății divizate, anterioare operațiunii de divizare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

76 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 3 alineatul (3) litera (b) din A șasea directivă 82/891/CEE a Consiliului din 17 decembrie 1982 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din [T]ratat[ul CEE], privind divizarea societăților pe acțiuni,

trebuie interpretat în sensul că

regula răspunderii solidare a societăților beneficiare prevăzută în această dispoziție se aplică nu numai elementelor de pasiv de natură determinată care nu sunt alocate într-un proiect de

divizare, ci și celor de natură nedeterminată, cum ar fi costurile de reabilitare și cele aferente daunelor aduse mediului care au fost constatate, evaluate sau consolidate după divizarea în cauză, în măsura în care rezultă din comportamente ale societății divizate, anterioare operațiunii de divizare.

Semnături